

גבולות היחידה: שמואל ב' פרק ח'

נושא היחידה: כיבושי דוד וביסוס ממלכתו

מספר שיעורים: 1

כתבה: יעל גרוסברג

כללי:

בפרק זה, דוד מבסס את ממלכתו ויוצא למלחמות כנגד כל האויבים המאיימים על עם ישראל. הוא כובש שטחים נרחבים ולוקח שלל רב.

לאחר מכן ממשיך דוד בביסוס ממלכתו, בעזרת מינוי בעלי תפקידים ושרים.

פרק זה יילמד בקצרה, ללא התעכבות על פרטים ופרשנים רבים.

למורה: יש להצטייד במפה לקראת שיעור זה, כדוגמת המפה הבאה מאתר "דעת" - [מפת כיבושי דוד](#).

פתיחה:

המורה ייתן משימת פתיחה לתלמידי הכיתה - ניתן לערוך זאת כתחרות: על התלמידים לקרוא ברפרוף את פרק ח' ולחפש כמה שיותר שמות של עמים. אין צורך להבין את הכתוב וההקשר, אלא שמות עמים בלבד.

מטרת פתיחה זו היא לתת מבט רחב על כך שבפרק זה נפגוש עמים רבים, כאשר דוד יילחם כנגדם. ניתן לומר כי זהו פרק המתאר את הזירה הבינלאומית בקרבותיו של דוד.

לאחר המשימה/התחרות, יכתוב המורה את שמות העמים על פי הסדר בצד הלוח, האחד מתחת לשני. בכל פעם במהלך השיעור, כאשר נסיים את הלימוד על אחד העמים, יסמן המורה V ליד אותו עם. כך הדבר יהיה מסודר לתלמידים בצורה ויזואלית ומובנית.

שמות העמים: פלישתים, מואב, ארם-צובה, ארם-דמשק, חמת, עמון, עמלק, אדום.

לימוד הפסוקים:

בכל פעם, לאחר קריאת הפסוקים על עם חדש, ראשית יש לאתר את העם במפה ולראות את מיקומו.

קריאת פס' א'

העם: פלישתים

תוצאות המלחמה: דוד מכניע אותם ולוקח את "מתג האמה". מהו פירוש המושג הזה? ניתן להפנות את התלמידים לפרשנים. "מתג האמה" = כאשר רוכבים על חיה, ניתן להובילה כרצון הרוכב ע"י החזקה במתג האמה. הכוונה כאן היא שדוד כבש את העיר גת, שהייתה החשובה ביותר לפלישתים, ובעזרתה הוא היה יכול "להוביל את כל הבהמה".

קריאת פס' ב'

העם: מואב

תוצאות המלחמה: ניצחון דוד

← המורה יזמין כמה תלמידים לעמוד בשורה ליד הלוח, וייקח חבל בידיו. בעזרת החבל הוא יסביר את מה שדוד עשה: דוד השכיב לארץ את המואבים ומדד אורך שני חבלים- כל האנשים שהיו בתוך מדידה זו, עונשם היה מוות. לאחר מכן הוא מדד אורך של חבל אחד. דין האנשים שהיו כעת בתוך המדידה, היה להיות עבדים לדוד. כך המשיך דוד הלאה.

(חשוב להיזהר ולשים לב במהלך ההמחשה, שלא לומר לתלמידים כאילו הם ח"ו קיבלו דין מוות, אלא להסביר את עניין המדידה, ולאחר מכן לומר מה היה דינם של אנשי מואב.)

← יחס זה כלפי המואבים מעורר תמיהה. המורה ישאל את התלמידים: מה גרם, לדעתם, לדוד לעשות צעד כזה?

יש לכך שתי תשובות: 1. מואב הציקו והתאכזרו מאוד לעם ישראל (ניתן לראות דוגמה לכך בתהילים פרק פ"ג פס' ה'ז')

2. בחז"ל (מואב ברש"י) נאמר: "לפי שהרגו את אביו ואת אמו ואחיו, שנאמר "וינחם את פני מלך מואב" (שמ"א כ"ב ד') ולא מצינו שיצאו משם".

קריאת פס' ג'-ח'

העם: ארם צובה וארם דמשק

תוצאות המלחמה: דוד הכה את ארם צובה מכה קשה, ולאחר מכן ארם דמשק הגיעו לעזור לארם צובה, וגם אותם דוד ניצח. ארם הופכים לעבדים של דוד, ודוד לוקח משם שלל – שלטי זהב והרבה נחושת.

← חשוב להראות במפה את הקרבה של ארם צובה לארם דמשק, ובכך להבין מדוע ארם דמשק נחלצו לעזרתם של ארם צובה - הארמים היו קואליציה של שבטים חזקים שהיו

מורכבים ממלכויות אזוריות הסמוכות זו לזו והמסייעות זו לזו. מנגד, הם היו אויביו המרים של תועי מלך חמת מצפון (זוהי הקדמה חשובה לפסוקים הבאים).

← המורה ישאל את התלמידים: איזה משפט בתוך הפסוקים שקראנו, מדגיש מדוע דוד מנצח במלחמותיו? "ויושע ה' את דוד בכל אשר הלך". הקב"ה עוזר לדוד, וזה מה שמאפשר לו את כל ניצחונותיו. חשוב לכתוב פסוק זה על הלוח, וניתן להוסיפו ככותרת לפרק.

קריאת פס' ט'-י"א

העם: חמת

תועי מלך חמת היה בעיונות תמידית עם הארמים, ולכן הוא שמח שדוד פגע בהם. הוא שלח לדוד מתנות כהכרת תודה, ובירך אותו על ניצחונו.

← מה עשה דוד עם המתנות? הקדיש אותן לה'! מדוע?

נחזור לפס' שאמרנו מקודם: "ויושע ה' את דוד בכל אשר הלך" - דוד מכיר בכך שכל כוחו הוא מאת ה', ולכן כל השלל והמתנות מוקדשים חזרה לקב"ה. איזו הכרת הטוב מדהימה ועוצמתית!

קריאת פס' י"ב-י"ג

אילו עמים נוספים אנו רואים בפס' י"ב?

העמים: עמון, עמלק.

תוצאות המלחמה: גם הם מוזכרים בהקשר לכך שהשלל מהם מוקדש לה'. מה אנו יכולים להבין מכך על מלחמתו של דוד מולם? שהוא ניצח אותם.

קריאת פס' י"ד

העם: אדום

תוצאות המלחמה: "וישם נציבים" - נפנה את התלמידים לרש"י כדי להבין מה פירוש הדבר. דוד שם נציבים לגבות מהם מס. מה ניתן להבין מכך בהקשר למלחמה? שדוד ניצח אותם ושהם צריכים להעלות לו מס.

← שוב אנו רואים בפס' זה הסוגר את הכיבושים, כי כל כוחו והצלחתו של דוד הם מישועת ה'.

בפסוקים הבאים, נראה כיצד דוד ממשיך להעצים ולבסס את ממלכתו.

קריאת פס' ט"ו

"משפט וצדקה לכל עמו"- זהו פסוק חשוב המלמד על הייעוד הראוי של המלך, הדואג לכל עמו לעשות משפט וצדקה, ושאינ לבו מתנשא על אחיו בשעת גדולתו. ביטוי זה נזכר גם בהגדרת ייעודו של אברהם אבינו (בראשית י"ח, י"ט).

קריאת פס' ט"ז-י"ח

← המורה ישאל את התלמידים: כיצד פסוקים אלו קשורים לביסוס הממלכה?

לאחר תשובתם, יסכם המורה, כי כאשר ממנים אנשים שונים לתפקידים, מאצילים סמכויות, וכך הממלכה פועלת באופן יעיל וטוב יותר.

ניתן לתת לכך דוגמה על אדם שהחליט לפתוח חנות נעליים. בתחילה הוא היה מזמין בעצמו את הסחורה, פותח את החנות, מוכר, מחשב את הכספים ומדפיס את כל המסמכים השונים. לאט לאט התבססה חנותו, והוא פתח סניפים נוספים והתחיל להעסיק מזכירה, מוכרים, ספק, אנשי שיווק וחשב כספים. הוספת עובדים אלו אפשרה התנהלות יעילה ומוצלחת יותר.

הצעות להמחשה:

סדר העמים- כתיבת שמות העמים על הלוח על פי הסדר, תעזור לתלמידים לראות את רצף הפרק באופן מובנה.

שימוש במפה- להבנת מיקום כל עם והמלחמה למולו ולהבנת ההקשרים הפוליטיים השונים.

מדידת החבל- להבנת כיבוש מואב ומעשה דוד לחריצת גזר דינם.

משל חנות הנעליים- ממחיש לתלמידים מדוע מינוי בעלי תפקידים מבסס את הממלכה ומייעל את התנהלותה

מסרים והפנמה:

- א. ה' היה עם דוד בכל מלחמותיו, ובזכות כך הוא ניצח.
- ב. דוד המלך מודה לה' על כל החסד, ומקדיש מהשלל ומהמתנות שקיבל – לקב"ה. יש בכך הכרת הטוב עצומה, ואנו יכולים ללמוד מכך רבות.
- ג. ייעודו של המלך הוא לעשות צדקה ומשפט עם עמו.

סיכום:

בפרק זה ראינו כיצד דוד ביסס את ממלכתו- ע"י מלחמות מול העמים שסביבו, וכן ע"י מינוי בעלי משרות שונות.

הכתוב הדגיש לנו כי כל הצלחותיו של דוד היו משום שה' היה עמו. דוד הכיר טובה על כך, וכל השלל והמתנות שקיבל מהמלחמות - הקדיש לה'.